

Kjækan 30.04.2024

Riksantikvaren
postmottak@ra.no
Ref: 24/00686

Innspill til Riksantikvarens bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

Del 1 – Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

Vi støtter at bevaringsstrategien skal bidra til at de nasjonale målene nås ved at: «*De skal favne geografisk, sosial, etnisk og næringsmessig bredde.*» (Høringsforslaget del 1, s 3.)

I tillegg til de nevnte kriteriene for bevaringsstrategien må den ivareta en kunnskapsbasert historisk vurdering av kulturmiljøer for å sikre en korrekt etnisk bredde. Kvenene har i århundrer vandret i og bebodd områder på Nordkalotten, særlig fjordstrøkene i Nord-Troms og Finnmark, og har preget det lokale levesett og kulturen i betydelig grad med sin kunnskap om datidens moderne arktiske landbruk, byggeskikk, håndverk som tømmerarbeid, båtbygging, jernbearbeiding, samt håndarbeid, hushold, jakt, fiske og fangst inklusive ishavsfangst.

Behovet for bedre kunnskapsbasert forvaltning av kulturminnene beskrives i strategiforslagets del 1:

- «*For mange kulturminnegrupper har vi i tillegg lite informasjon, dette gjelder bl.a. samiske kulturminner og kulturminner knyttet til våre nasjonale minoriteter.*» (Høringsforslaget s. 4.)
- «*Det vil også være viktig at bevaringsstrategien omfatter de mange kulturmiljøene som er knyttet til urfolk og minoriteter, som spor etter sjøsamisk, kvensk og de sjøreisendes/romanifolkets liv og virksomhet.*» (Høringsforslaget s. 5.)

Dette krever imidlertid at strategien sikrer tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om de nasjonale minoriteters, herunder kveners, historie og kultur, i forvaltningen og besluttende organer og vi savner konkretisering av tiltak i denne sammenhengen.

Krav til slik kompetanse kunne vært tydeliggjort i avsnittene «Kunnskap og kompetanse» og «Urfolk og nasjonale minoriteter» i høringsforslaget s. 7.

En utfordring er at mange av områdene i Finnmark der kystnære kulturminnene finnes er Finnmarkseiendommens (FeFo) grunn, i beste fall med punktfeste, gjerne med ukjente eller passive eiere. Det er derfor ikke umiddelbart at private (les: ildsjeler) ser muligheter for eller nytten av å ivareta eller utvikle kulturområdene. Bygninger og installasjoner står ofte for forfall.

I tillegg er begrepet «sjøsamiske områder» brukt i beskrivelse av områder som også har og har hatt betydelig kvensk bosetting. Eks.: Høringsforslaget s. 15: «Kartlegge og dokumentere naust og sjøhus

knyttet til den sjøsamiske befolkningen.» og «Formidle kunnskap om sjøsamisk virksomhet langs kysten.»

Den ensidige betegnelsen særlig av fjordstrøkene og mangelfull etnografisk og historisk beskrivelse av kvenene bidrar til å marginalisere kvenenes eksistens og kultur, og har hatt negative konsekvenser for synliggjøring av den kvenske kulturen på tross av kvenene i århundrer har bebodd mange av disse områdene på Nordkalotten og må ha preget det lokale levesett og kulturen i betydelig grad. Strategien må sikre at det flerkulturelle, ofte omtalt som *tre stammers møte* i festtalesammenheng, også verdsettes på en balansert og historisk korrekt måte i forvaltningen. Dette vil bidra til bl.a. at resultatmålet «Kunnskapen om naust og havner tilknyttet urfolk og nasjonale minoriteter er styrket.» (Høringsforslaget, s. 15), nås. I svært mange fjordstrøk er den sjøsamiske og kvenske byggeskikken vanskelig å skille og må derfor omtales og sidestilles ut fra historiske fakta.

Del 2 – Deltema i bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

Deltema 1, Sjøveien

Et viktig «verktøy» for fjordfiskere har tradisjonelt vært å bruke *mea* for å beskrive og navngi fiskeplassene i fjorden eller til navigasjon. *Me*: Å (kryss)peile mot formasjoner på land for å huske og stedfeste gode fiskeplasser. Et *me* kunne være allment kjent eller holdt innen familien eller bygda. *Mea* gikk gjerne i arv fra generasjon til generasjon. Dokumentasjon og eventuell kartfesting av tradisjonelle *meer* (fiskeplasser) og *farleder* kunne gjerne være et element i strategien. I kvenske områder vil det være naturlig at beskrivelsene med tilhørende stedsnavn/navn på formasjoner er på kvensk.

Deltema 2, Naustet

Forsvunne kulturminner. Svært mye av den materielle kulturen i Nord-Troms og store deler av Finnmark ble destruert under andre verdenskrig. Dette gjelder også bygninger, installasjoner og utstyr til bruk ved fjordfiske og fangst. Gjenskaping og rekonstruksjon basert på lokal kunnskap bør være et virkemiddel der fysiske kulturminner er fullstendig ødelagt. Sammen med rekonstruksjon vil gjenskaping av aktiviteter og tradisjonshåndverk være et godt virkemiddel for å vise et helhetlig bilde av den kvenske kulturarven. Et forslag er å etablere:

Kvenvær; fiskebruk med *kaianlegg*, *fiskehjeller*, *spill*, osv. hvor man kan vise prekivering av fangst, *trankoking*, produksjon og bruk og vedlikehold av *fiskeredskaper*, *lineegning*, *båtbygging*, *båttyper* og *seil- og tauproduksjon*. Her kan man vise tradisjonell fangst og fiske med tilhørende terminologi og dermed og revitalisere det kvenske språket. Slike tiltak kan «Bidra til opplevelsesproduksjon og utvikling av reiseliv basert på kulturmiljøer». (Høringsforslaget, s. 19)

Nevner til slutt Nkf-Rks innspill til Riksantikvarens høring (2023) om bevaringsstrategier, fra oppsummeringen, s. 20-21, som også er relevant her:

Norske kveners forbund – Ruijan kvääniliitto påpeker at kunnskapen om kvensk historie og kultur er så godt som fraværende blant folk generelt og innen forvaltningen. Bevaringsstrategiene bør derfor sikre at identifisering, registrering og vern av kvenske kulturminner er basert på korrekt historisk grunnlag og at kompetanse finnes i regional og lokal forvaltning.

Svært mye av den kvenske materielle kulturen ble destruert under andre verdenskrig og gjenreisningen etter krigen har ikke ivaretatt dette. Gjenskaping og rekonstruksjon bør være et virkemiddel der fysiske kulturminner er fullstendig ødelagt. Sammen med rekonstruksjon vil gjenskaping av tradisjonshåndverk være et godt virkemiddel for å vise et helhetlig bilde av den kvenske kulturarven.

Forbundet peker på at man må sikre faglig og økonomisk støtte samt bedre rådgivning til frivillige i bevaringsarbeidet.

Kvenenes bidrag til samfunnsutviklingen på Nordkalotten bør være eget deltema og innsatsområde i strategiene Kystens kulturmiljøer og kulturmiljøer fra landbruksområder og utmark.

Videre foreslår Nkf-Rk en egen delstrategi for kvensk kulturarv som kan omfatte: Kvenvær; fiskebruk med kaianlegg, fiskehjeller, spill, osv. hvor man kan vise prekavering av fangst, trankoking, produksjon og bruk av fiskeredskaper, lineegning, båtbygging, båttype, seil- og tauproduksjon, osv.

Ystävällisin tervheisin – vennlig hilsen

Ruijan kvääniliitto – Norske kveners forbund

Kristin Mellem
Johtaaja – leder
Tlf. 922 23 545
kristin@kvener.no

Rune Sundelin
Varajohtaaja – nestleder
Tlf. 975 25 323
rune@kvener.no

Vilde Christoffersen Walsø
Pääsekretääri – generalsekretær
Tlf. 900 85 821
vilde@kvener.no